

Målaren Francis Bacon:

»Vi föds och vi dör, och i mellantiden ger vi denna ändamålslösa existens en mening genom våra drivkrafter«

Francis Bacon målade sitt självporträtt 1973 (olja på duk, privat ägo). »Folk dör som flugor omkring mig och jag har inte haft någon annan att måla än mig själv ... jag hatar mitt eget ansikte ...«. Han ger här uttryck för sin svåra sorg efter älskaren George Dyer, som dött ensam på ett hotellrum av en överdos narkotika i början av 1960-talet. Handfattet symboliserar Dyers sjuklighet och illamående vid livets slut.

II Konstnären Francis Bacon, född i Dublin 1909, var en autodidakt med sporadisk skolgång och föga konstnärlig utbildning som blev en av Englands mest betydande modernister.

Hans expressiva konstnärliga projektioner i realistisk, symbolisk och surrealistinfluerad form resulterade i »svåra« och gripande bilder, som många gånger otvivelaktigt på olika sätt berör betraktaren. Han var en fatalistisk nihilist och ateist som sade sig måla »nära sitt nervsystem«. Hans konstnärskap är förknippat med hans livserfarenheter och mer intressant ur analytisk synvinkel än estetisk.

Bacon var nummer två av fem syskon. Hans far, en hetlevrad och brutal pensionerad regementsofficer, födde upp och tränade kapplöpningshästar i Dublin och London. Om modern sägs det bara att hon var »frivol« och ego-centrerad.

Vid 14 års ålder får Francis sina första homosexuella erfarenheter bland stallpojkar. Han känner också sexuell dragning till sin far. På grund av sonens sexuella beteende kör fadern tidigt ut honom hemifrån. I föräldrarnas ställe träder nu Francis' »nanny« in tillsammans med hans förste mecenat och älskare, Eric Hall, som överger hustru

och barn för Bacons skull. Hall stöttar och hjälper Bacon till konstnärlig framgång. De lever periodvis tillsammans under 14 år i Bacons hus i London. Barnsköterskan stannar där ända till sin död 1951.

Modern ger honom till att börja med ett mindre, regelbundet ekonomiskt understöd. Senare bidrar mecenater och spelvinster tidvis till hans försörjning.

Fadern dör 1940. Modern gifter om sig och flyttar till Sydafrika med två döttrar. Bacon besöker henne där tre gånger under hennes livstid och fascinerar av landskapet, vilket något återspeglas i hans konst.

Om sin homosexualitet säger han att »det är som att vara halt«, »having a limp«. Han är både promiskuös och har mera långvariga förhållanden med namngivna partners. Man får inte glömma att homosexualitet straffades hårt i England fram till slutet av 1960-talet. Homosexualiteten speglas såväl grymt som ömsint i hans verk.

Bacon hänger sig åt ett omåttligt stupande vid åtskilliga krogrunder. Han kan dricka 14 timmar i sträck, sova några timmar, stiga upp klockan 06.00 och disciplinerat koncentrera sig på målandet till klockan 12.00.

Från medicinsk synpunkt finner hans behandlande läkare att förklaringen till konstnärens obrutna skapandeförmåga är att denne har en ovanligt anpassningsbar fysik och måste kunna förbränna alkohol snabbt. Själv förnekar Bacon att han är »a complete alcoholic«. År 1989 opererar man bort en cancerös njure.

Francis Bacon målar först akvareller under perioden 1927–1928. Han tar sig ensam till Paris, där han ser Picasso och tar livslångt intryck framför allt av dennes 1920- och 1930-talsmåleri. I Paris försörjer han sig i början som inredningsdesigner och ritar även möbler, vilket otvivelaktigt sätter sina spår i hans många rumsliga verk.

Vid 1930-talets början lär han sig arbeta i olja. Senare kommer han in i en period då han upphör att måla. Mellan 1941 och 1944 förstör han sina tidiga verk, och han återtar inte på allvar sitt målade förrän 1945. Någon av hans många ateljéer finns återgiven på foto och visar ett skräpigt kaos.

Under åren 1944–1950 lever Bacon huvudsakligen i Monte Carlo, lär känna den brittiske konstnären Graham Sutherland (1903–1980) och influeras av den

nes psykologiska porträttkonst. Åren därpå ställer han ut över hela världen, år 1965 också på Moderna museet i Stockholm. Från 1975 visas ett antal retrospektiva utställningar, bl a 1998 på Louisiana i Danmark.

Om sin konst säger Bacon att han är »en perfekt maskin«, som »mal ned« olika detaljer från andra konstnärers verk och textavsnitt ur litteratur från olika tider och länder. »Bilder föder bilder inom mig.« Själv har han inga förklaringar till sina verk. I varje fall avslöjar han inga, och han vill inte ha sina bilder tolkade.

Influenser hämtar han från film (»Pansarkryssaren Potemkin«, 1925), fotografiska serier av män i rörelse (Eadweard Muybridge, 1885) och röntgenbilder i medicinska verk som han studerar noga och sedan förvandlar till något eget i svartvitt. Influenserna i olika, återkommande detaljer kan lätt identifieras. Han är inte rädd att manierat upprepa vissa motiv med ändringar i form och färg, som t ex i »Korsfästelser«, som skall visa hur människan beter sig mot människan, eller porträtt av påven »Innocentius X« i 25 variationer inspirerade av Velázquez.

Munnar har alltid fascinerat Bacon, vilket är särskilt märkbart i påvefigurena. Han målar ofta i serier och gör ofta triptyker, vilket ger en mer mångfasetterad bild av en personlighet än de Picasso-inspirerade förvridna porträtt som också förekommer. Ett flertal har stor likhet med den svårt sårade barnsköterskan i Potemkinfilmen.

Förvridning är den enda form som han anser återger en faktisk verklighet. Ansikten döljs också symboliskt av färgfläckar men har ändå tillräcklig likhet med de avbildade personerna.

Han skildrar skickligt det djuriska i människan och det mänskliga i djuret. Flera verk uppvisar tydligt masochistiska drag.

Ofta målar han en geometrisk glasbur mellan figuren och åskådaren och ett veckat draperi i bakgrunden. Figurerna ligger instängda som utställningsföremål i ett slags rum med sitt eget lidande och på gåtfullt avstånd från betraktaren. Ett armbandsur påminner oss om tidens betydelse i människans liv. Ofta förhöjs utsattheten och nakenheten med konstnärens enkla ateljélampa, som hänger i bildernas mitt.

Genom geometrisering och färgfält har många verk från slutet av 1950-talet åtskillig gemenskap med flera av de amerikanska expressionisterna, t ex

Barnett Newman (1905–1970) och Marc Rothko (1883–1970).

Om livet säger Bacon slutligen: »Vi föds och vi dör, och i mellantiden ger vi denna ändamålslösa existens en mening genom våra drivkrafter.«

Francis Bacon led av astma redan från barndomen och dog på ett sjukhus i Madrid 1992 i lunginflammation förvärrad av akut astma.

Lisbeth Ollner

psykolog, fil kand, konstvetare, Lidingö

Referenser

Farr D, et al. Francis Bacon. A retrospective. London: Abrahams HN Inc Publishers in association with the Trust for Museum Exhibitions; 1999.

Sylvester D. Looking back at Francis Bacon. London: Thames & Hudson; 2000.